

Р.О. Гришкова

*Чорноморський державний
університет імені Петра Могили*

ЯКІСТЬ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРІ

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст., новий Закон України «Про вищу освіту» (2014) визначили, що головною метою вітчизняної системи освіти є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості, забезпечення високої якості освіти випускникам середньої та вищої школи. Переважна більшість педагогів-науковців та освітян-практиків переконані, що підготовка фахівців повинна здійснюватись на новій концептуальній основі, що відповідає європейському виміру якості освітніх послуг.

Питаннями якості освіти опікувались багато вітчизняних науковців та викладачів-практиків. Водночас співвідношення якості вітчизняної освіти з вимогами європейської освітянської спільноти не можна вважати достатньо дослідженим в українській педагогічній науці, чим і зумовлений вибір теми нашого дослідження.

За роки незалежності нашої держави вища освіта перестала бути атрибутом обраних – вона стала насправді масовою, доступною кожному випускнику середньої школи, який за результатами зовнішнього незалежного оцінювання знань набрав необхідну кількість балів. До того ж, можливість подавати документи для вступу до ВНЗ одночасно в декілька університетів відкрила шлях до отримання вищої освіти практично кожним випускником середньої школи.

Але, як будь-яке явище реальної дійсності, феномен масової освіти має не тільки свої переваги, але й недоліки: масова вища освіта не гарантує якості знань та професійних умінь випускників університету. Водночас загострення конкуренції на ринку праці, інтеграція України в європейський освітній простір, рівень розвитку науки і технологій вимагають висококваліфікованих, критично мислячих, позитивно налаштованих фахівців, здатних до саморозвитку і самовдосконалення. Тож питання якості вітчизняної освіти набуває особливого значення в контексті європейського виміру професійної підготовки фахівців усіх рівнів.

Якість - це «філософська категорія, що виражає суттєву визначеність об'єкта, завдяки якій він є саме цим, а не іншим. Це об'єктивна і загальна характеристика об'єктів, що виявляється в сукупності їхніх якостей». Якість продукту розуміють як «відповідність стандарту, застосуванню, вартості, передбачуваним потребам». Якість освіти – це системно-соціальні характеристики, що визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним стандартам. Якість вищої освіти – системна сукупність ієрархічно організованих соціально значущих властивостей (характеристик, параметрів) в освіті (як результату, як процесу, як освітньої системи).

Питання якості освіти на всіх її етапах регулюються державними стандартами, мета яких - забезпечити диференційовану варіативність навчання при будь-якій її формі в кожному навчальному закладі. Держава змушена впроваджувати стандарти в освіті під тиском ринку праці, який диктує вимоги до випускників вищих навчальних закладів, що, своєю чергою, спонукає шкільну освіту розвиватись у відповідності до вимог, необхідних для продовження навчання. Стандарти дають гарантії суспільству в тому, що буде забезпечено необхідний рівень якості освіти; водночас, вони надають право кожній особистості формувати свої потреби та реалізовувати свої можливості. Стандарт становить компроміс між ідеалом і реальністю. Він залежить від стану розвитку суспільства, насамперед, від його економічного стану: з розвитком суспільства відбувається вдосконалення стандарту. Державний стандарт має бути реальним і соціально обумовленим. Реальність означає досягнення необхідних результатів при засвоєнні навчальної програми; соціальна обумовленість розглядається в контексті потреби у фахівцях як ринком праці, так і державою. Тут мова йде про відповідність спеціалізації учнів, слухачів, студентів потребам бізнесу для вирішення короткотривалих завдань і суспільства в цілому – для вирішення довготривалих завдань.

Суспільство повинне формувати структуру ринку праці у відповідності до перспективних напрямів розвитку науки та виробництва, оскільки об'єднання національних ринків товарів та послуг у єдиний інтернаціональний ринок різко загострює конкуренцію. З огляду на глобалізаційні процеси у всіх сферах життєдіяльності людини вітчизняна система освіти повинна якістю своєї

інтелектуальної продукції не тільки відповідати вимогам практики, науки, соціальної сфери, але і значно їх випереджати. Випереджальний характер вітчизняної освіти забезпечується дієвістю державних стандартів та створенням незалежних структур, що контролюють якість освіти.

Державні стандарти виступають механізмом для регулювання ринку освітніх послуг з огляду на перспективний розвиток суспільства та створення умов для кожної особистості в плані її самореалізації.

Потреба у підвищенні якості освіти в Україні вимагає посилення пошуків ефективних форм і методів навчання, вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду формування професійних компетентностей випускників вищої школи у різних галузях діяльності. Аналіз теоретичного обґрунтування структурно-функціональної моделі формування самоосвітньої компетенції майбутніх фахівців засвідчив, що підвищення рівня сформованості самоосвітньої компетенції з обраної спеціальності неможливий без удосконалення практичних навичок використання професійних знань, тож одне з завдань сучасної вищої школи полягає в тому, щоб сформувати у студента необхідність самостійно вдосконалювати свої професійні вміння, поповнювати свої знання, користуючись перевагами мережі Інтернет, послуговуючись навичками відбору й структурування інформації, отриманими в період навчання в університеті. Випускник університету має володіти відповідними навичками як у змістовому, так і в процесуальному плані, та усвідомлювати, що його професійне становлення й зростання можливе лише за умови постійного збагачення й оновлення власних знань, роботи над собою в плані оволодіння компетентностями, необхідними для досягнення поставленої мети. Тож можна узагальнити, що якість навчальних досягнень студентів залежить від рівня мотивації до оволодіння навичками майбутньої професійної діяльності, неперервної систематичної навчально-пізнавальної активності студента, самостійної роботи студента і систематичного контролю, якості оцінювальних матеріалів.

Якісна освіта в європейському вимірі залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм); якості ресурсів (кадровий потенціал, програми, контингент студентів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси тощо); якості освітніх

процесів (наукова та навчальна діяльність, освітні технології, управління), що безпосередньо забезпечують підготовку фахівців.

Визначальними критеріями освіти в рамках Болонського процесу є якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку праці; мобільність; сумісність кваліфікацій, посилення конкурентоспроможності європейської системи освіти, а європейська кредитно-трансферна система організації навчання (ЄКТС) виступає інструментом підвищення якості вищої освіти: вона впливає на цілі, зміст, методи, форми, засоби та суб'єктів навчального процесу.

Європейський вимір якості освітнього процесу характеризується: якістю змісту освіти (навчальних планів, робочих програм, навчальної та навчально-методичної літератури); якістю методів навчання і виховання, методів організації пізнавальної діяльності (ПД), контролю результатів ПД, контролю над організацією навчальної діяльності; якістю освіченості особистості (засвоєння, знань, розвиток умінь і навичок, рівень засвоєння морально-ціннісних норм).

Водночас якість організації навчання у вищій школі залежить від форми навчання (аудиторна, індивідуальна, самостійна робота студентів); раціонального поєднання репродуктивних та активних методів навчання; поточного, модульного та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів; контролю над здійсненням навчальної діяльності з боку адміністрації.